

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата економічних наук, доцента

Остапенко Тетяни Миколаївни

на дисертаційну роботу Замули Олени Василівни на тему:

«Управління інформаційними витратами переробних підприємств»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю

08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження.

Інформаційна діяльність (процеси) є важливим інструментом для досягнення головних цілей діяльності підприємств вітчизняної переробної промисловості. Залежно від напрямів інформаційної діяльності підприємства, в складі його інформаційних витрат виникають витрати, що пов'язані з одержанням інформації, її узагальненням, зберіганням та передачею користувачам. Виникають витрати, пов'язані з реалізацією управлінських функцій, з надходженням та використанням інформаційних технологій, формуванням компетентностей учасників інформаційної системи, науково-дослідною діяльністю і т.д. Тобто, в діяльності переробних промислових підприємств формуються інформаційні витрати, що є результатом перетворення наявних ресурсів в управлінські рішення, знання персоналу, продукцію підприємства та інші активи.

Сучасний підхід до управління інформаційними витратами підприємств вітчизняної переробної промисловості орієнтований на задоволення інформаційних потреб користувачів, на формування оптимального рівня і структури інформаційних витрат, які забезпечують максимальний (бажаний) ефект від використання (споживання) інформаційних продуктів (послуг). Разом з цим необхідність управління інформаційними витратами зумовлена потребою підвищення результатів діяльності переробних підприємств, що має відбуватися через ефективне використання інформації та використання ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, нематеріальних, тощо).

З урахуванням вищевикладеного, формування теоретичних підходів і сучасних методично-практичних рекомендацій щодо управління інформаційними витратами переробних підприємств України набувають сьогодні високої значущості, що визначає актуальність зазначеної теми, яка також впливає із необхідності ґрунтовного та всебічного дослідження інформаційних витрат та їх впливу на ефективність діяльності переробних підприємств.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертаційна робота виконана у відповідності з планами науково-дослідних робіт Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», адже окремі її результати використані при виконанні госпдоговірних тем «Вибір оптимальної системи теплопостачання із використанням економіко-математичного моделювання» (ДР № 0114U002269), в межах якої здобувачем розроблені методичні рекомендації з оптимізації інформаційних витрат на підприємстві, та госпдоговірної теми «Аналіз впливу інформаційних витрат на економічні показники діяльності переробного підприємства» (ДР № 0115U001773), де здобувачем розроблено методичні рекомендації з визначення рівня інформаційних витрат та здійснено оцінку їх впливу на основні економічні показники діяльності переробного підприємства.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертаційній роботі, в достатній мірі є обґрунтованими. Розвинуті її автором теоретичні положення та методичні розробки є результатом критичного аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, в яких досліджуються проблеми управління інформаційними витратами підприємств. Здобувач використав достатній арсенал сучасних методів дослідження: аналізу і синтезу, порівняння і систематизації, експертні та інтегральні оцінки, кореляційно-регресійний аналіз; економіко-математичне моделювання.

Отримані результати дисертаційного дослідження якісно сформульовані автором і порівнюються з існуючими в науковій літературі розробками у

даному напрямі.

Структура роботи є логічною і визначається її метою. Обґрунтований підхід до оцінювання рівня і структури інформаційних витрат на основі даних досліджуваних підприємств формує уявлення про наявний стан системи управління ними. В результаті стало можливим визначення впливу витрат на здійснення інформаційного процесу на економічні показники діяльності підприємств та дозволило автору провести поглиблене дослідження причин, що обумовлюють неефективне використання ресурсів у цій сфері, науково обґрунтувати підходи і пропозиції щодо напрямів розв'язання цієї проблеми.

3. Достовірність і наукова новизна положень, висновків та рекомендацій.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується коректною постановкою завдань, що відповідають встановленій меті, використанням експертних оцінок для відбору показників, що характеризують рівні інформаційних витрат та втрат переробного підприємства, обґрунтованим застосуванням методів економіко-математичного аналізу. Наукові результати здобувача використані при прийнятті рішень щодо управління інформаційними витратами окремих досліджуваних підприємств переробної промисловості Харківського регіону.

Розгляд отриманих результатів дослідження дозволив встановити низку наукових положень, яким притаманна наукова новизна:

- вдосконалено категоріальний апарат з проблемних областей дисертаційного дослідження. Зокрема, наведено авторське визначення поняття «інформаційні витрати» (с. 28) на основі вивчення і критичного аналізу великої кількості літературних джерел, що різнобічно розкривають його зміст. Це дало змогу визначити основні фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, які впливають на процес понесення інформаційних витрат переробними підприємствами (с. 45-60) (публікації згідно переліку в авторефераті № 2, 3, 4, 5, 12, 17, 22);
- удосконалено класифікацію інформаційних витрат, яка відрізняється

врахуванням особливостей здійснення на підприємстві різних інформаційних процесів, що дозволяє утворити типологію з визначенням низки ознак, групування яких зумовлене формою взаємин із зовнішнім та внутрішнім середовищем (публікації згідно переліку в авторефераті № 1, 12);

– сформульовано методичний підхід до оцінювання рівнів капітальних та поточних інформаційних витрат та втрат на основі обґрунтованої системи показників. При цьому автор пропонує здійснювати оцінку інформатизаційної, інтелектуальної та інноваційної компонент при визначенні капітальних та поточних інформаційних витрат (с. 63-77). Достовірність та обґрунтованість даного положення новизни підтверджується наведеними в дисертаційному дослідженні розрахунками за даними підприємств (с. 78-101). Отримані результати є інформаційною базою для розробки методичного забезпечення вибору управлінських заходів щодо формування оптимального рівня інформаційних витрат (публікації згідно переліку в авторефераті № 9, 10, 13, 15, 18, 23);

– запропоновано методичний підхід до формування комплексу заходів з управління інформаційними витратами переробних підприємств, який дає можливість здійснювати вибір у відповідності до наявного інформаційного потенціалу та фінансового стану підприємства, що дозволяє підвищувати ефективність ресурсів, що направляються на здійснення інформаційного процесу без погіршення показників, що характеризують економічне становище підприємства (с. 145-161). Комплексність та послідовність наведеного підходу заслуговує схвальної оцінки, а практична значущість підтверджується його впровадженням у процеси прийняття рішень конкретних переробних підприємств (публікації згідно переліку в авторефераті № 7, 14, 19, 20);

– представлено удосконалену систему управління інформаційними витратами підприємства, в якій пропонується формувати центри інформатизаційних, інноваційних та інтелектуальних витрат (с. 131-133). При цьому акцент зроблено на визначенні головних завдань, які повинні виконуватись менеджерами різних рівнів управління підприємством щодо інформаційних витрат різних видів. Це дає змогу виокремити відповідальних осіб, до посадових обов'язків яких входить процес

прийняття рішення щодо їх рівня і структури (публікації згідно переліку в авторефераті № 6, 8, 12, 16, 21);

– розроблено методичні рекомендації з мінімізації інформаційних втрат (с. 162-179), застосування яких сприяє зменшенню негативного впливу подій, що відбуваються як всередині підприємства так і за його межами, дає можливість значно підвищити ефективність використання ресурсів, що направляються на здійснення інформаційного процесу підприємства. Головною перевагою запропонованих рекомендацій є врахування трансакційних та трансформаційних ризиків при прийнятті рішень в процесі оперативного управління інформаційними втратами (публікації згідно переліку в авторефераті № 11, 20).

Отримані автором наукові результати, безумовно, мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості наукових праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної та звітної інформації, впровадженням у механізм прийняття рішень на підприємствах.

4. Практичне значення результатів дослідження і повнота їх викладу в опублікованих працях.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в удосконаленні та систематизації категоріального апарату з проблемних областей дослідження. Практична значущість наукових результатів дисертаційного дослідження полягає у визначенні ефективності понесення інформаційних витрат та встановленні їх зв'язку із іншими економічними процесами, що забезпечують кінцеві результати діяльності переробних підприємств та спрямовані на встановлення конкретних управлінських дій суб'єкта господарювання щодо рівня і структури інформаційних витрат, що дає можливість приймати й впроваджувати управлінські рішення з урахуванням особливостей економічного стану та у відповідності до умов зовнішнього середовища.

За темою дисертації здобувачем опубліковано 23 праці, з них: 13 статей у наукових фахових виданнях України (3 – у міжнародних наукометричних базах),

10 – у матеріалах конференцій. В них здобувач досить повно відобразив сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукову новизну. Авторські публікації за обсягами і кількістю відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України України.

Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх апробацією у господарській діяльності підприємств ТОВ «ХЗ ПТУ», ТОВ НВП «НовІнТех», ХДАВП, а також їх використанням у навчальному процесі у Харківському національному економічному університеті при викладання дисциплін «Менеджмент», «Антикризове управління», «Менеджмент і адміністрування (Самоменеджмент)».

5. Відповідність автореферату змісту дисертації та рівень викладення матеріалу.

Автореферат достатньо повно відображає зміст дисертації та її основні висновки. У авторефераті у повній мірі розкрито основні результати, що отримані в процесі досліджень, у авторефераті розкрито ступінь наукової новизни розробок і висновки.

Викладення матеріалу дисертації свідчить про достатню досвідченість дисертанта та ґрунтовну обізнаність у сфері управління підприємством, відзначається послідовністю та науковою обґрунтованістю. Дослідження мають теоретико-методичний та практичний аспекти, що є характерним для наукової роботи на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст сформульованих наукових завдань структурно та логічно узгоджений, їх кількість можна вважати достатньою для розкриття визначеної теми дисертації та досягнення поставленої мети.

Наукові положення дисертації сформульовано коректно, по кожному з них визначено науковий результат, ступінь новизни та практичне значення для підприємств переробної промисловості.

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту та оформлення дисертації.

Дисертаційна робота не містить серйозних недоліків, що ставлять під сумнів одержані дисертанткою висновки. Можна відзначити, що отримані нею результати характеризуються наявністю наукової новизни і обґрунтованістю.

Проте існують певні недоліки, що погіршують загальне позитивне сприйняття роботи. Вони зводяться до таких:

1. Не можна цілком погодитись з судженням автора про те, що інформаційні витрати поточного періоду призводять до збільшення зобов'язань, адже збільшення зобов'язань провокує виникнення витрат, а не навпаки (параграф 1.1 (с. 28, рис. 1.4) та у висновках до розділу I (ст. 61)). Витрати є зменшенням економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу.

2. У параграфі 1.2 (с. 41), параграфі 2.2 (ст. 80, рис. 2.6) 3.3 (ст. 151, табл. 3.3) автор відносить до складу капітальних витрат витрати на навчання (підвищення кваліфікації, перепідготовку), що є дискусійним положенням, адже зазначені витрати є витратами операційної (поточної) діяльності. Далі у параграфі 2.1 (ст. 70) здобувач для оцінки рівня капітальних інформаційних витрат використовує «показник навчання та підвищення кваліфікації співробітників», який, по-перше, не є показником рівня, а є показником, що впливає на витрати, по-друге, даний показник суперечить економічній природі капітальних витрат, адже витрати на навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовку не носять ознак капітальних інвестицій (вкладень). У звітному періоді такі витрати впливають на результативність діяльності підприємства, тобто є поточними витратами. Тобто, це вкладення що є поточними. Крім того (ст. 41), витрати на модернізацію інформаційної системи автором помилково віднесено до поточних витрат. Дані витрати є витратами інвестиційної діяльності та належать до капітальних вкладень.

3. У роботі (висновки до розділу I, п. 1, ст. 61) міститься пояснення змін, що провокують інформаційні витрати, у складі яких, на нашу думку, доцільно було б слово «дохід» замінити на «вигоди», оскільки у складі умов визнання активів, що є

наслідком капітальних вкладень, перебуває ймовірність одержання майбутніх економічних вигід. Зазначене пояснюється ще й тим, що цими вигодами є не лише дохід, а й скорочення витрат, інші позитивні результати, які є наслідком використання активів.

4. У роботі відсутнє обґрунтування вибору окремих підприємств переробної промисловості як об'єктів дослідження (ДНВП «Об'єднання Комунар», ПАТ «Вовчанський агрегатний завод», ДП ХМЗ «ФЕД», ТОВ «ХЗ ПТУ» Харківського регіону), їх кількості.

5. Запропоновані автором показники рівня інформаційних витрат переробних підприємств (ст. 81, параграф 2.2) не враховують всі його складові (в розрізі однорідних сукупностей). Доцільно було б навести повний перелік витрат, що є інтелектуальною, інноваційною та інформатизаційною складовою інформаційних витрат. Вказане пояснюється тим, що вся сукупність інформаційних витрат є значимою. А відсутність окремих їх сукупностей при розрахунку (у зв'язку з неможливістю їх відслідковування за даними звітності) необхідно було позначати через 0.

6. В роботі відслідковуються різні періоди дослідження (2007-2014 рр., 2012-2014 рр., 2009-2014 рр., 2009-2013 рр., 2010-2014 рр., 2011-2013 рр.). Це є, на нашу думку, суперечливим, адже автором формуються висновки про діяльність досліджуваних підприємств у різні періоди їх існування. Порушується зіставність

Відзначені зауваження в значній частині мають характер рекомендацій щодо напрямків подальшого дослідження проблеми і не знижують високого наукового рівня роботи і значення наукових результатів.

7. Загальна оцінка роботи та її відповідність вимогам.

Дисертація Замули Олени Василівни «Управління інформаційними витратами переробних підприємств» за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Вона є завершеною науково-дослідною роботою, що розв'язує важливе науково-практичне за-

вдання – підвищення рівня ефективності використання ресурсів на здійснення інформаційного процесу.

Автореферат дисертації необхідним чином розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

Дисертація за своїм змістом відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 423 (зі змінами) від 07.03.2007 р. щодо кандидатських дисертацій, а здобувач – Замула Олена Василівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,

доцент кафедри бухгалтерського обліку

Полтавської державної аграрної академії,

к. е. н., доцент

